

In het zoeken naar de actualisering stel ik eerst voor de tijdperken van deze eeuw in het drama in te bouwen. De vooroorlogse periode. De twintiger jaren. De crisis en de tweede wereldoorlog. De vijftiger jaren. Daarover sprekend komen we uit bij de figuur van Elvis. (...) Ik wil de parallel duidelijk maken zonder zijn naam te noemen, maar ik krijg via lectuur zo'n schat aan informatie dat ik stukken uit zijn leven in de tekst verwerk. Sommige dialogen zijn gewoon letterlijk. Uit Elvis-koningsdrama."

Er worden verder in de brief nog vele voorbeelden gegeven van tekstveranderingen en -schrappingen door Ivo van Hove, van uiteenlopende opties en bedoelingen, met als resultaat uiteindelijk twee verschillende stukken. Nochtans willen we op dit meningsverschil niet verder ingaan, omdat zowel de voorgaande fragmenten als de originele 'Als in de oorlog'-tekst van Gie Laenen onze initiële indruk bevestigen.

1. In Etcetera werd immers ook gesproken over een 'normloze tekstbewerking'. Kernpunt daarvan — en dat wordt nu duidelijk — ligt in de merkwaardige doorgevoerde scheiding tussen de 'innerlijke' en de 'uiterlijke' structuur van Sophocles' tragedie. Merkwaardig omdat dit Laenen toelaat zich niets meer te moeten aantrekken van Sophocles bij het schrijven van zijn nieuw stuk en zodoende de meest abrupte en zinloze wijzigingen en toevoegingen te kunnen doorvoeren (de puberale degeneratie, de dementie, de Elvis-parallel, enz.). Terwijl anderzijds het stuk zijn relevantie blijft ontleen (of: zou moeten ontleen) aan *Oedipus te Colonus*. Men zou m.a.w. het origineel reeds moeten kennen om iets van *Als in de oorlog* te kunnen begrijpen. Als men *Als in de oorlog* ziet zonder iets van Sophocles' Oedipus te kennen, dan staat men alleen maar voor onoverkomelijke moeilijkheden. Wie zijn Antigone, Eteocles, Oedipus? *Als in de oorlog* is een slecht stuk omdat het zonder begeleidende briefje niet te begrijpen is. Als men er naar kijkt in de hoop een 'nieuwe Oedipus' te vinden, dan is het probleem nog groter, omdat het origineel volledig opzij gezet en verminkt werd, onherkenbaar is. De interpretatie staat nergens centraal; het origineel wordt slechts als kapstok gebruikt voor Elvis of voor weet ik veel wie. Dus: *Als in de oorlog* is geen nieuw stuk en het is geen analyse of interpretatie. Het is: normloos.

2. In Etcetera werd de tekst ook 'banaal' genoemd. Nu kan het zijn dat hij dat door de ingrepen van Van Hove geworden is, maar Laenens originele tekst laat het tegendeel vermoeden. Leest u zelf mee. De (niet-gespeelde) Epilogos:  
*Antigone (met de dode broers in haar armen, een duidelijke pieta)* Zijn jullie nu eindelijk rustig? Zal ik een liedje

zingen. Duifjes op het grote plein, wie zal ooit mijn kindje zijn...

*Ismene* Ze zijn dood, Antigone.

*Antigone* Soms, als de wind in alle hevigheid de woestijnduinen verplaatst, denk ik: nog even en het zal oorlog zijn.

*Ismene* We moeten vader wassen. De politie.

*Antigone* Ja.

*Ismene* Hij is met zijn gezicht in de soep gevallen.

*Antigone (zij citeert)* Een grote gelijkheid, dat is de bruid van elke oorlog.

*Ismene* Help me (*ze slepen Oedipus naar de douche*) Tenslotte is dit een goeie zaak.

*Antigone* Een broertje van steen in je buik, dat is veel erger.

*Ismene* Een ongeluk zullen we zeggen. Ze poetsten hun wapens, en pang.

*Antigone* Er zal je niets overkomen.

*Ismene* Als hij wakker wordt, dan zeggen we dat ze op reis zijn of zoiets. (*ze laten water over Oedipus lopen*)

*Antigone (ze citeert Oedipus lievelingsverzen)* Tesamen werd je geboren, en tesamen zul je voor immer zijn.

*Ismene* Maar. Wacht. Antigone. Kijk.

*Antigone* Ja. Ik zie het.

*Ismene* Hij is dood. Hij is verdronken in zijn soep.

*Antigone* Ja. Hij is dood.

*Ismene* Maar hij is tenminste proper nu.

*Antigone* Ja. Dat is ie.

*Ismene* Leg hem op zijn bed. En leg de jongens naast hem. Als we nu eens zegden dat ze ruzie maakten, dat ze met zijn drieën..

*Antigone (ze zet hem in de rolstoel)* Zo zit de King goed.

*Ismene* Zal ik je troosten?

*Antigone* Ja, dat is goed, troost mij.

*Ismene* Neem me in je armen.

(*Antigone heft Ismene op*) Als je zo dichtbij bent, riek ik je parfum.

*Antigone* L'air du temps. Nina Ricci.

*Ismene* Kom Antigone, we zullen je troosten. Lieve zus.. (*ze wurgt Antigone met haar sjaal, Ant. laat zich doden, ze valt om.*) Zie je dat vader? (*ze rijdt rond met Oedipus*) Ze slapen. Wat zeg je? Ja, het is hier warm. Zal ik het venster openzetten? (*ze doet het, de wind beweegt de lakens*) Nog een stukje taart vader? Het wordt al licht. Het zijn toch frisse nachten in de woestijn. Pappie. Je bent nog niet geschoren. Als we iets doen, dan moet het goed zijn. (*ze bekijkt het scheermes*) Scherp hoor, papa. Ik ga me eerst wassen, en dan.. Dat is een goed idee. (*zet douche aan*) Dan zijn we allemaal netjes. Op jouw verjaardag. (*ze zet de douche aan, verdwijnt erin en terwijl het water blijft stromen zien we haar zakken*)

Theo van Rompuy



De ijzeren weg (Het Werktheater) Foto Catrien Ariëns

## Het Werktheater Amsterdam

### De ijzeren weg

Al sinds 1961 is Herman Vinck werkzaam in het Nederlandse toneel. In 1969 zal hij trouwens een der stichters zijn van de 'Koöperatieve Vereniging Het Werktheater'. Dat Herman Vinck afkomstig is uit Vlaanderen, meer bepaald uit Aalst, waren we allang vergeten. Tot hij plots *De ijzeren weg* kwam spelen tijdens de maand februari in de Zwarte Zaal in Gent. Een stuk vol jeugdherinneringen aan die Aalsterse periode.

"Ik had dat al geruime tijd in het hoofd, daar lag een behoefte en die heb ik nu gerealiseerd. Ik heb altijd een dubbele relatie gehad met Vlaanderen en met Aalst. Ik heb daar als kind gewoond en daar zitten heel warme herinneringen aan vast, maar als je me zou vragen, zou je daar ooit weer willen wonen, dan zeg ik nee."

Tussen '58 en '61 was Herman Vinck acteur bij K.V.S. Net afgestudeerd aan het conservatorium, naar de schouwburg gehaald door Nand Buyl, speelde hij in ontzettend veel komedies en repertoirstukken. "Ik heb daar in mijn laatste seizoen 13 rollen gespeeld en dat was iets teveel

van het goede. Ik heb toen letterlijk gezegd tegen de directeur: op deze manier worden we uitgeknepen als een citroen en over een paar jaar weet niemand nog wat er van de aanvankelijke mogelijkheden over is. Alhoewel, als ik nu terugkijk op dat harde werk, op die verschillende dingen die je op zo'n jonge leeftijd moest aanpakken, dan stel ik vast dat je daar heel veel ervaring opdeed. Alleen denk ik dat ik de goede beslissing genomen heb op dat moment. En dat was niet zo moeilijk omdat toen veel Vlaamse acteurs naar Nederland gingen werken. Het jaar ervoor ging Paul Cammermans, daarna Roger Coorens, Jan Gorissen, Mart Gevers, Mieke Verheyden, Julien Schoenaerts, Senne Rouffaer, Cor Stedelinck, Alex van Royen en ga maar door. In Nederland heerste toen een klimaat dat artistiek gezien veel mogelijkheden bood."

Herman Vinck verhuisde van de Nieuwe Komedie, naar Ensemble, naar Globe, ging regisseren om tenslotte in 1969 het avontuur van het Werktheater te helpen starten, nu in zijn dertiende speelseizoen. Al die tijd heeft dat Werktheater een heel eigen specifieke werking opgebouwd (dat kan men nalezen in nummer 109 van Yang). Organisatorische en artistieke taken waren, volgens een interne structuur, over de leden van de coöperatieve verdeeld. Die taken werden in de loop der jaren uitgebreid